

Проф. др Бранко С. Ристић¹⁰

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

**ПОЕТСКИ СМИСАО ЦРНОГ И БЕЛОГ У КЊИЗИ ПОЕЗИЈЕ
„ПЕСМЕ“ ИЗ 1901. ГОДИНЕ ПЕЈЕ К. ЈАВОРОВА**

Апстракт: Познато је да је реч која је узета из контекста може да постоји само са својим властитим значењем, док у конкретном контексту она може да има и друга различитија значења. За ранија књижевна остварења Јаворова управо је карактеристична таква употреба лексике, која се конкретно повезује са директним лексичким значењем речи и у контексту се не актуелизује, реч је заправо дата као аутоматизовано лексичко средство. Касније када ствара своју лирику, испуњену провиђењима - симболима, физички доживљаји постају грађа сложенијих тешко докучивих осећаја...(1; 180) Основно у тврдњи аутора је да у почетку у поезији Јаворова осећаји играју самосталнију улогу зато што су одраз једне мање или више објективније стварности. У будућности они постају у целини зависни зато што имају једини циљ да открију некакво осећање или стање лирског јунака. Када говоримо о стварању представе о било каквој боји, онда је она повезана са чулним доживљајем читаоца, то јест прима се као физички осећај. Повезујући елементи у ствари представљају једно непрестано преливање између животне средине и личних доживљаја лирског субјекта, када се он буди из дубоке занесености своје болести. Управо ти моменти су интересантни са гледишта употребе црног и белог. Употреба црних и белих тонова у поезији Јаворова може се разматрати још у његовој првој књизи. При томе они су у великој мери у зависности од лирског доживљаја јунака, који лута између стварних проблема свога времена и својих личних страдања и противуречности.

Кључне речи: поезија, лирски субјект, фолклор, песма, строфа, мотив, семантичко поље, боја, синонимско значење.

Из прилога на крају рада може се видети да су у употреби мање речи, повезане са представом о црном и белом у збирци ("Песме"). Међутим разлика није велика. Познато је да реч која је узета из контекста може да постоји само са својим властитим лексичким значењем, док у конкретном контексту она може да има и друга различитија значења. За ранија књижевна остварења Јаворова управо је карактеристична таква употреба лексике, која

¹⁰ braris9@gmail.com

се конкретно повезује са директним лексичким значењем речи и у контексту се не актуелизује, реч је заправо дата као аутоматизовано лексичко средство. Разлог за то, макар и посредно, истиче П. Данчев је: "у почетном периоду када Јаворов понире претежно у свету који га окружује - бриге сељака, невоље народа - физички доживљаји служе претежно за рељефну слику фолклорних и природних догађаја... Касније када ствара своју лирику, испуњену провиђењима - симболима, физички доживљаји постају грађа сложенијих тешко докучивих осећаја...(1; 180) Основно у тврдњи аутора је да у почетку у поезији Јаворова осећаји играју самосталнију улогу зато што су одраз једне мање или више објективније стварности. Касније они постају у целини зависни зато што имају једини циљ да открију некакво осећање или стање лирског јунака. Зато треба истаћи да је у горњим редовима реч о осећајима. Када говоримо о стварању представе о било каквој боји, онда је она повезана са чулним доживљајем читаоца, то јест прима се као физички осећај.

Када говори о непосредној вези са светом, П. Данчев има у виду управо прве песме Јаворова. У њима је лексика у вези са црном и белом бојом обично лишена стилске функције и употребљава се у врло уобичајеном контексту. При томе треба истаћи да је реч не о свим књижевним остварењима, већ претежно о онима која садрже јасно изражене социјалне или народне мотиве. Управо та књижевна остварења садрже или релативно мање речи које су повезане са црном и белом бојом од оних радова с личним мотивима у збирци ("Песме") (Прилог 1.).

Да узмемо на пример песму ("Ускрс"). Лексику која је повезана са представом о боји налазимо у 1., 2. и 4. строфи. Ето у каквом су контексту употребљаване речи које нас занимају:

*(Један - и још један ударац у ноћној ћутњи...
У сазвучју одјекују црквена звона
и узвишена вест се шири; понавља је снажно
пробуђено ехо у отужним планинама
и снажно је носи ка бескрајним висинама.
Тамна се ноћ буди - свечаност је обузима...)*

Из ове се строфе види да су речи, повезане са представом о црном и белом употребљене у обичајеном контексту. Изузетак је само "ноћ тамна", зато што у овом случају имамо "удвостручавање" предзнаке црног и белог, о чему је реч у првом делу. Опште узев, слика коју песник дочарава врло је блиска са представом о ускршњој вечери.

У другој је строфи употребљен придев "црн" и то као епитет заједно са речју рад. У односу на праксу употребе речи, реч **црн** је актуелизована зато што се у свакодневном животу она сусреће обично уз речи као што су на пример штоф, кошуља и др. Међутим с друге стране управо у периоду после ослобађања од Турака реч **рад** почиње да се повезује са речју **црн**, што

представља тежак положај бугарског народа, нарочито сељака, зато што му не припадају плодови његовог рада. Из књижевности синтагма црн рад прелази и у свакодневну употребу и у том смислу данас у нашим представама она је аутоматизована.

Слична је ситуација и у последњој строфи те песме.

И у песми ("Једном песимисти") имамо сличну ситуацију као у песми ("Ускрс"). Речи које су у вези са црним и белим налазимо у синтагмама "црна ноћ" и "мркла тмина". Оне представљају сасвим конкретне алузије на непосредну стварност. Неопходно је да у њу уђе "луч победоносни" да би се ствари промениле. Али и ту као у горњем случају примећујемо оно карактеристично "удвостручавање предзнака" и у цитираним синтагмамама. У традиционалним представама ноћ је у принципу црна, тако да епитет само наглашава предзнак (и према Жирмунској је заиста епитет). Сличне синтагме касније у "Непроспаваним ноћима" и "Прозирањима" почињу да извршавају различитију стилску функцију.

У песми ("Прогнаници") употреба речи, повезаних са црним и белим такође је традиционална. Оне су дате у природним сликама, које представљају само "фон"; где се износе осећања прогнаника. У тој песми је интересантно кретање према мраку које је дато паралелно са удаљавањем од родног краја.

У традиционалном контексту су употребљене речи које нас занимају и у песмама са народним мотивима. Из приложених табела се види да је реч о књижевном остварењу које је најмање прожето лексиком која води ка представи о црном и белом. У песми ("Павлета делија и Павлетица млада") на пример има само две речи, које су у вези са бојом, при чему су оне употребљене у контексту у којем се не актуелизују:

*(Бела висибоба - теби на лицу,
и снага топола - само сама у пољу.)*

У овом случају бело повезано је са ликом жене што је врло карактеристично за народне песме.

У другом случају појам **ноћ** је повезан не толико са појмом боја колико са појмом о времену, тј. не врши стилску функцију у песми:

(Прва ноћ, Аглика! прва и после славе...)

Сличну употребу појмова **дан** и **ноћ** налазимо и у песми ("Луди - млади"):

*(Она ме воли, а за њом
ја лудујем дању - ноћу
Смрачи се - прође, чекам трен,
чак и господ да задрема,
запашем о појасу каму,
и према Росиних у таму...)*

Форма израза **дању** - **ноћу** потпуно је у стилу почетка народног песништва. Он изражава више трајање осећања него ли што побуђује представу о боји. Слична је ситуација и са речима **смрачује** се и **тама**. Оне се неоспорно повезују са представом о црном, али њихова је функција да карактеришу време сусрета двоје младих. То је уобичајено како за фолклор, тако и за фолклорну прозу тога времена.

У песми ("Пастирска туга") употреба лексике у вези са бојама донекле се ослобађа традиционалног и приближава начину на који се употребљава у каснијим радовима Јаворова. Радња се у песми развија на два плана. Први је повезан са пастирским сном и карактерише семантичком осом *синоћ* - *сам сањао*, при чему имамо повезивање мотива о тмини и о сну. Преплитање оба мотива је изражено и на фонетском плану - сродност између речи (САН). Други план, онај на који се односи на стварност, изграђен је у целини помоћу лексике која је повезана са представом о светлости и тами:

*(Касне ноћи, а у вашем
дому горела је свећа;
твоја радост, моја туга -
ко вам је био гост?!)*

У овом случају речи **ноћи** и **свећа** имају стилску функцију, зато што њихова противопостављења помоћу везника **А** води до стварања необичне ситуације, до узбудљивих доживљаја.

Од наведених примера постаје јасно да је употреба речи, повезаних са представом о црном и белом у збирци ("Песме") истичу да су у тој збирци Јаворова потенцијално зацртана два пута његовог развитка - продубљивање његове заокупљености народног страдања или затварање у личним преживљавањима, у субјективном свету лирског јунака. О присуству друге црте у првој збирци Јаворова сведоче неколико песама, које се у великој мери удаљавају од социјалног плана и дочаравају доживљаје Јаворовог лирског субјекта. Управо у тим песмама лексика која је у вези са црним и белим, престаје да буде у традиционалном контексту и поприма стилску функцију која ће остати карактеристична за песме Јаворова из збирке ("Непродспаване ноћи" и "Прозирања").

Карактеристична по променама у функцији речи, повезаних са бојом је песма ("Сан") из збирке ("Песме"), која је касније прерађена ушла у збирку („Испод сенки облака"). Обе редакције песме се разликују у значајној мери по начину употребе црног и белог.

Као врло често код Јаворова тако и овде све се одвија на плану ноћи. Она је дата још у првом стиху са својим властитим значењем и то као трећа реч по значају у песми. (Прва и друга - сањао сам те, уведе у стање лика). У њеној употреби нема ничег нетрадиционалног већ напротив сачуване су чисто логичке везе између појмова **сан** и **ноћ**. Али с друге стране ту имамо

карактеристично за Јаворова "сакупљање" мотива (2; 18) о сну и ноћи што се среће и у неколико других песама песника.

У другој редакцији песме најинтересантнија је појава два лика која су у целини изграђена помоћу представе о светлости и тами. На првом месту то су **осветљене таме**, карактеристична за песника синтагма између мрака и светлости. Њихов се лик појављује и у првој редакцији песме, али је дат на различит, некарактеристичан начин. Ево како је дат лик у обе редакције:

1. редакција

*(- ... Да мили мој, јено уз друго приљубљени,
нећемо бледило пред никаквих зала;
љубављу, кажи, какве ли тмине
не могу бити најјаче осветљење?...)*

2. редакција

*(Таме су биле јако осветљене:
очи твоје - у мом замагљеном погледу -
гореле су, ка будућности устремљене...)*

У првој редакцији лик осветљених тама је дат преко лика вољене, тј. помоћу човека, док је у другој редакцији он објективно присутан, у извесној мери постоји изван и независно од сазнања ликова. При томе има и конкретизације - таме су осветљене од ужарених женских очију. Одавде јасно произилази да се речи, повезане са мраком и светлошћу - таме, осветљене, гореле су, које смо размотрили у контексту песме, тесно преплићу посебно. Унутрашња светлост, коју зрачи жена, односно љубав, преноси се на окружење (стварност) чија је основна карактеристика тама.

Треба истаћи да је у првој и другој строфи песме где је водећи лик, лик осветљених тама, радња дата у прошлом времену.

У другом делу песме (3. и 4. строфи) прелази се из прошлог ка садашњем времену. Наступило је изненадно буђење. Ту је основни лик потпуног мрака. Међутим он се појављује тек у другој редакцији песме:

1. редакција

*(Пробудих се и у грчу
заплаках и плакао сам до зоре
ради твог удела - и мог буђења.)*

2. редакција

*(Пробудих се и у тмини
заплаках - и роних сузе до зоре
о твој крају и судбини ми несретној.)*

Очигледно је да је у другој редакцији много јасније изражена мисао да је одласком љубави нестао и светли почетак. Остало је оно, што је увек окруживало лирског субјекта - вечити потпуни мрак.

Карактеристично за употребу речи које дају представу о боји је песма ("Жеља"). Ту је лексика искоришћена за конкретизацију лирског субјекта, као и за дочаравање природне слике.

Између прве и друге строфе је остварено видно поређење: лични доживљаји - природа:

*(Глава отежала
у грудима ни капи снаге;
магла у души уморној,
као у завладалој ноћи.*

*А месечина замишљено греје,
море дрема, ветрић пири,
сањиви талас се ваља
и чамац крај обале љуља.)*

Прва строфа даје стање лирског субјекта. При томе речи које су повезане са бојом - **магла** и **ноћ**, повезане су са појмом који представља личност човека - душу. Дакле те речи допуњују, доизграђују лик. Треба да се истакне да су ту употребљене речи из 1. и 2. семантичког поља, које се не поклапају са својим утисцима. **Магла** се повезује са нејасноћом, неоријентисаношћу, умором, али не и са безизлазношћу. Она је израз својеврсног спокојства. То је наглашено не само лексиком, већ и помоћу синтаксичке конструкције. Прва строфа је такорећи без глаголских форми са изузетком једне - **отежала**. Добија се утисак о статичности и непокретности.

У другој се строфи ствари мењају. Она представља природну слику која је у целини светла. Та представа о светлости дата је помоћу синтагме **обасјавајући месец** што свему придаје сребрнаст одсјај. По утиску боје природна је слика супростављена првој строфи на основу предзнака светло - тамно. Али у односу на утисак расположења оне су јединствене. То се јединство постиже помоћу прилога **замишљено** које поставља **месец** у једном неубичајеном контексту, дајући му људску особину.

Трећа и четврта строфа презентују снове лирског јунака. При томе четврта строфа је у хармонији са другом, то јест стварно стање природе се приближава маштањима лирског јунака. Светлост која долази са замишљеног и тужног месеца и поред тога што не доноси радост, доноси бар спокојство и удаљавање од нејасне ствараности.

Са пуно лексике, повезане са представом о црном и белом су песме из ("Јесењих мотива"). Нарочито карактеристични у том погледу су други и четврти одломак. Други одломак садржи скоро једну трећину речи које се односе на боју.

Ево и другог одломка песме који садржи многе карактеристичне моменте:

*(Дању утваре магловите,
ноћу тамне тмине,
облаци тмасти вуку се
у поднебесним висинама.
Дух потмулог мртвила
у природи је занемео
а у грудима срце тужно
као мртво - залеђено...)*

Прва строфа одломка представља пуну, редуковану и стилизовану слику јесени. Кажемо својеврсну зато што она нема ничег заједничког с тим што обично замишљамо под појмом јесени, овде је заправо реч о декомпоновању природне слике. У њој нема изражајних боја, она је посматрана из једног различитог, карактеристичног за Јаворова песничког угла. Представа о тами је дата у првом и другом стиху. У првом имамо контраст: **дању** са **магловитим привиђењима**. При томе првобитно поимање мрака у једном тренутку прелази у представу о туробности, односно потиштености. Други стих, који се састоји од три речи - прилошку одредбу за време, субјекат и објекат, у целисти води ка мишљу о тоталној тмини. При томе предзнак мрака ту је "утростручен". Могли бисмо да кажемо, да је слика јесени у целини чулна, нарочито ако имамо у виду да су стихови без глагола. Осећај непокретности мрака се постиже и помоћу груписања сличних гласова - НШТМ, ТМН, ТМНТ, при чему једино ШТ је у дисонантном положају у речи **ноћу** (ноштем) што представља опозицију у односу на гласовну грађу речи **дању** (данјем). Обе речи су и у контрастном положају и по смислу.

Први и други стих из друге строфе уопштавају целу прву строфу песме, при чему имамо повезивање мотива мрака са мотивом смрти. Трећи и четврти стих преносе радњу у сверу лирског субјекта. Дакле имамо преношење и мотива смрти из природе у човека као идентификацију поетског естетског симболизма познатог код Бодлера. Ту се још примећује и његово карактеристично повезивање са мотивом хладноће, леда. С друге стране већ смо истакли да се по неким својим карактеристикама појам **лед** везује са представом о белом . У овом случају он се појављује као носилац оног значења које поседују речи из целог трећег семантичког поља.

Можда је најпознатији четврти одломак из ("Јесењи мотиви"):

*(Пуста ноћ и адски мрак...
И ниоткуда звук, и нигде зрака:
као да земљу додирују
тако ниско пала су небеса.*

---

*Дух пати притешњен,
ум блуди ослепљен...
О, боже, дај једну звездицу -
и глас, макар ноћне птице.)*

Шема песме скоро је као и код другог одломка, с том разликом што ту цела друга строфа дочарава стање лирског субјекта. Као и код пређашње песме, тако и овде прва два стиха су без глагола и стварају утисак о статичности. Они су у целини црни при чему имају идеалну грађу. Први део првог стиха до цезуре ствара осећаје колико за око толико и за уво зато што се утисак о ноћи допуњује утиском о тишини. Други део после цезуре "удвостручује", наглашава предзнак боје - нарочито је карактеристична употреба епитета адски који не оставља могућност о никаквој мисли о светлости. Други стих представља негацију предзнака који су супротни тишини и мраку. Како истиче Н. Георгијев "као нико други у нашој лирици Јаворов користи тако широко могућности негативних конструкција". (3; 57)

Друга два стиха друге строфе представљају молитву. Управо ту се јавља звездица Јаворова, али је она једино у речима лирског субјекта, у његовим жељама и сновима, а не у објективно постојећој реалности.

И код ове песме би било интересантно да се истакну исправке које песник уноси код другог објављивања и вања у збирци ("Испод сенки облака"). У првој редакцији (часопис ("Мисао") 1900. г.) први стих гласи:

(Мукла ноћ. Тмина.,)

а седми:

(И ужасно, боже. Где је звездица?)

Исправке, строго узев, не уносе никакве нарочите промене у односу на утисак о бојама, али неоспорно мења се општи утисак о песми. Ствари добијају конкретније форме. Осим тога - добија се јединственија употреба гласова, који такође имају своје значење, нарочито у прве две строфе где понављање гласова **З**, **С** ствара осећај напрегнутости. Са исправкама у седмом стиху се остварује пуна хармонија с прва два зато што је молба за светлост и звук, тј. за оно што се пориче као постојеће на почетку песме.

Песма ("Ноћ") је написана током 1900.-1901. године. То је дело на коме је Јаворов утрошио релативно највише времена и уносио је исправке до задњег, припремљеног од њега издања збирке ("Испод сенки облака") 1914. године. Правац исправки, у најопштијим цртама, се креће ка апстраховању од конкретних доживљаја (боловање песниково у Анхаило, при чему његови су га скоро заборавили)⁴ ка остваривању већих општавања.

("Ноћ") у односу на многе ствари представља својеврсно преломно дело у поезији Јаворова. Много је карактерних црта у њему у односу на песме које су ушле у његову прву збирку песама. Песникова мисао

очигледно настоји да продре у различитијим дотадашњим хоризонтима, да обухвати целовитије личне доживљаје лирског субјекта и да их повеже са светом који га окружује. Али и поред свега, са аспекта тематике та је поема на граници између збирке ("Песме"), ("Непроспаване ноћи" и "Прозирања"). Сви кошмари, који остављају тако снажан утисак, ипак су повезани са конкретним доживљајем и још се нису претворили у стално стање духа, како ће то бити касније.

("Ноћ") представља унутрашњи монолог једног сазнања, које лута између кошмара стварности, односно болести и провиђења снова. Не једном је истицано да су у поеми присутна три лика – отаџбине, мајке и вољене - "машта мојих машти". Та три лика и доживљаји који су у вези са њима су распоређени на површини сна, нестварности. Они су плод једног измученог болешћу, замагљеног сазнања. Али и поред тога што се појављују на тај начин, ликови живе релативно самосталним животом у поеми и по својој јасној структури се издвајају од оних момената, у којима се радња преноси у стварности, у соби болесника. Ти моменти који играју улогу повезујућих елемената су у многоме нетрадиционалнији и управо су они разлог да се може говорити о промени естетског стила Јаворова. Ту имамо већ типичан за песника драматизам доживљаја о чему говори П. Данчев. (4; 27 – 28)

Повезујући елементи у ствари представљају једно непрестано преливање између животне средине и личних доживљаја лирског субјекта, када се он буди из дубоке занесености своје болести. Управо ти моменти су интересантни са гледишта употребе црног и белог.

У чланку о поеми ("Ноћ") Н. Александрова истиче: "Продубљивање слике природе у поеми иде паралелно са јачањем субјективног почетка помоћу субјективизације појмова објективне стварности и њиховог преношења у поток надражене подсавести". (5; 81) Заиста ти се елементи примају колико као својствени спољнем свету, толико и као карактеристични за унутрашњи свет лирског субјекта. Добија се једно узајамно преливање, понирање та два света да би се слили у један, а на крају поеме да се раздвоје поново - симбол побеђеног, бар за тренутак страдања.

Почетни део поеме представља једну релативно статичку слику која дочарава ситуацију:

*(Ти си сам - и у грчу, између
огољених зидова; упорни
полумрак пусто провирује,
јавља се из сваког кутка;
камин без топлоте,
отворена - уста готова
проклетство да изговоре.)*

У целом цитираном одломку има само два глагола и они су повезани са наступањем мрака - **провирује** и **јавља се**. Овде још увек се нису спојили природа и лирски лик. Ми не знамо ништа о његовим доживљајима, али смо припремљени на основу црне слике, која представља увод у поему.

Надаље природа и лирски субјект се сливају. Добија се утисак о наступајућој ноћи, која најављује своја права - то се може видети од употребљених речи, које говоре о јачању осећаја према црном - **полутама, густе сумрак, мрак**. Овде се може видети да имамо постепено прелажење са речи из другог семантичког поља на речи из првог семантичког поља, тј. кретање од полумрака ка потпуном мраку.

После увођења првог лика - отаџбине, поново имамо враћање ка првобитној ситуацији. Али сада већ је наступила ноћ (то је у главном делу поеме). Осећај боје је дат помоћу израза **ноћна ћутња, тама, црно црnilo, мрачни прозор**, тј. утисак о наступајућој ноћи је нарочито појачан. Али управо ту, у том делу, се појављује Јаворова **зрак-звездица**, која на први поглед растерује потпуни мрак. Можда то даје основ Ст. Илијеву да тврди како у поеми ("Ноћ") Нема бескрајне таме, која се среће касније на пример у ("Смрт"). (5; 30) Али требало би да се има у виду начин на који се појављује та звездица - она, као у многим другим делима је нешто сасвим нестално, такорећи замишљено, претворена само у успомену:

*(Кроз мрачни прозор
једва се виде зрак - звездице
и опет иза облака нестаде.
У свом животу
и ја сам имао једну звездицу.
И она, нажалост,
тако нестаде... А сада
узалуд се сећам: да ли ће
се у несрећама магли
опет она појавити?)*

Овде је присутан контрастни ефекат синтагма црног и светлог. Јаворова **звездица** је симбол наде, у њој је дат нејасни циљ ка светлим почетком живота.

Трећи део поеме ("Ноћ") је повезан са већ наступајућим јутром. Међутим у овом случају мотив светлости је повезан са мотивом хладноће, са **побелелим ињем**, тј. појављује се тема отуђености.

Из датог се може закључити да у поеми срећемо употребу црног и белог, и то највише у такозваним повезујућим елементима. Управо су и они богатији лексиком која је у вези са бојом, зато што се из табела види да поема у целини не садржи велики проценат таквих речи.

Прва и трећа слика су у наглашеном контрасту и једна у односу на другу што се односи на њихову нијансираност бојама. (Друга је слика сама по себи контрастна). Али представе које се остварују употребом црног и белог су сличне - кошмар болести, отуђење и самоћа на крају. То је јасно и када се има у виду да је контраст остварен употребом лексике из првог и трећег семантичког поља, која како смо истакли (први део) имају синонимска значења.

* * *

На основу изнетог закључујемо да се употреба црних и белих тонова у поезији Јаворова може разматрати још у његовој првој збирци. При томе они су у великој мери у зависности од лирског доживљаја јунака, који лута између стварних проблема свога времена и својих личних страдања и противуречности.

П Р И Л О З И

Прилог 1.

Апсолутни и релативни садржај речи из семантичког поља у књизи „ПЕСМЕ“

Књига песама	I сем. поље		II сем. поље		III сем. Поље		IV сем. поље		V сем. поље		Укупно	
	број речи	%	број речи	%	број речи	%	број речи	%	број речи	%	број речи	%
("Песме") 4011 речи	54	1,34	13	0,32	10	0,24	17	0,42	59	1,47	153	3,81

Прилог 2.

Расподела песама према садржају речи, везане за црно и бело у књизи поезије „ПЕСМЕ“

Књиге песама	Број речи употребљене за боју		5% садржај употребљених речи за боју		5-10% садржај употребљених речи за боју		Изнад 10% садржај употребљених речи за боју	
	Број	%	Број	%	Број	%	Број	%
("Песме") 1901. г. 31 песма	4	13	18	58	4	13	5	16

Прилог 3.

Садржај лексике, везане за црно и бело
У књизи поезије „ПЕСМЕ“

Српски	Број употреб. речи за боју	Процентни садржај
ПЕСМЕ		
"Песме" 1901. г. (број речи)		
Калиопа - 555	28	5,04
Откинут лист - 26	0	0
Ускрс - 199	8	4,02
Крај мора - 41	0	0
Не питај ме - 56	1	1,78
Жеља - 55	7	12,73
Сан - 51	8	15,69
Чудак - 71	2	2,82
Бабина прича - 101	3	2,97
Јесењи мотиви	-	-
I одломак - 23	1	4,35
II одломак - 22	6	27,27
III одломак - 21	2	9,52
IV одломак - 29	5	17,24
V одломак - 40	2	5,00
Једном песимисти - 162	5	3,09
Пролеће - 42	5	11,90
Пастирска песма - 50	3	6,00
Мај - 80	3	3,75
Луди - млади - 183	4	2,18
На њиви - 242	12	4,96
Павле делија и Павлетица млада - 161	1	0,62
Градобија - 393	12	3,05
Епитаф - 54	1	1,85
Ноћ - 716	21	2,93
Завет - 35	0	0
Јермени - 207	4	1,93
Заточеници - 128	4	3,12
Хајдучке песме	-	-
I - 72	4	5,55
II - 57	1	1,75
III - 53	3	3,53
IV - 54	0	0

Прилог 4.

Апсолутни и релативни садржај речи
везаних за боју у књизи поезије „ПЕСМЕ“

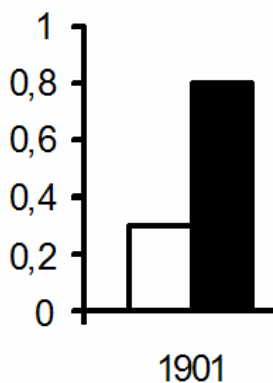
речи		("Песме") 4011	
расподела		Број	%
1		2	3
I сем. Поље			
Српски			
ноћ	21	0,524	
тамно	11	0,274	
мрак	8	0,199	
црно	10	0,249	
вече	2	0,050	
благо	1	0,025	
катран	1	0,025	
чај	0	0	
II сем. Поље			
магла	7	0,174	
сенка	1	0,025	
мутан	1	0,025	
сумрак	1	0,025	
дим	2	0,050	
сив	1	0,025	
III сем. Поље			
лед	2	0,050	
снег	2	0,050	
танак лед	1	0,025	
зима	3	0,075	
мраз	0	0	

IV сем. Поље		
огањ, ватра	7	0.174
шума	3	0.075
искра	1	0.025
пламен	5	0.125
угљен	0	0
лава	0	0
буктиња	0	0
свећа	1	0.025
сијалица	0	0
V сем. Поље		
дан	4	0.100
сунце	14	0.349
зрак	2	0.050
јутро	2	0.050
зора	5	0.125
јутарње или вечерње руменило на набу	2	0.050
греје	7	0.174
звезде	7	0.174
младеж	4	0.100
месец	1	0.025
бело	4	0.100
зрак	2	0.050
бљесак	0	0
сија	0	0
јасан	0	0
плашт	0	0
роса	1	0.025
бисер	1	0.025
јарко	1	0.025
блед	2	0.050
светлост	2	0.050
Укупно:	153	3.816

Прилог 5.

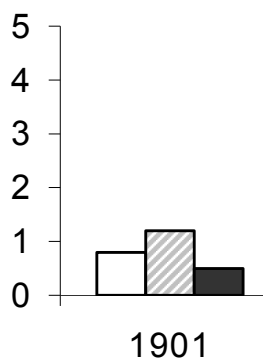
Графикон 1.

*СРЕДЊА ВРЕДНОСТ БЕЛОГ И ЦРНОГ У КЊИЗИ
ПОЕЗИЈЕ „ПЕСМЕ“ 1901. ГОДИНЕ*

Графикон 2.

*СРЕДЊА ВРЕДНОСТ ЗА СВЕТЛО, ТАМНО И МРАЧНО
У КЊИЗИ ПОЕЗИЈЕ „ПЕСМЕ“ 1901. ГОДИНЕ*

Литература

Данчев, П. (1983): *Јворов. Творчески път. Поетика.*

Александрова, Н. (1978): *Мястото на поемата "Ноц" в творческиу път на Јворов,*
сп. Лит. мисъл, С.

Филипова, С. (1979): *Любовната лирика на Јворов, сб. Творби и проблеми, т. II, С.*

Арнаудов, М. (1964): *Психологија на литературното творчество*, С.

М. Кирова, М. (1995): *Испитание на символите*, УИ, С.

Клајн Х. (1991): *Фројд, психоанализа и литература*, Нови Сад, Матица српска.

Рајнхард Т. (1986): *О разумевању поетске метафоре, метафора, фигуре и значења*, Београд, Просвета.

Branko S. Ristic, Ph.D. Associate Professor
Teacher Training Faculty in Prizren – Leposavić

**POETIC MEANING IN THE INTERPRETATION OF BLACK AND
WHITE IN POETRY BOOK "SONGS"
FROM 1901. BY PEJA K. YAVOROV**

Summary: *It is known that the word which was taken out of context can exist only with its own meaning, while in this context it may also have other different meanings. Yavorov's earlier literary achievements are characterized by typical use of such lexis, which is associated with the direct lexical meaning of words but not realized in the context as such the word is actually given as automatic lexical device. Later, while creating his poetry, full of providence - symbols, physical experiences become more complex structure for not easily achieved feelings ... (1;180) The crucial statement of the author is that in the beginning of the poetry of Yavorov feelings play a more independent role because they are a reflection of a more or less objective reality. In the future, they become entirely dependent because their only aim is to detect some feeling or condition of the lyrical hero. When we talk about creating an idea of a color, it is then associated with sensory experience of the reader, that is, it is admitted as a physical sense. Linking elements, in fact, represent a continuous overflow between environment and personal experiences of the lyrical subject, when he wakes from a deep rapture of his illness. It is these moments that are interesting from the standpoint of the use of black and white. The use of black and white tones in poetry of Yavorov can be analyzed even in the first book of his. It can be said that they are very much dependant on the lyrical experience of the hero, who wanders between the real problems of his time and his personal suffering and contradictions.*

Key words: poetry, lyrical subject, folklore, song, stanza, theme, semantic field, color, synonymous meaning.